

Anyanyelvünk külföldön. Magyar próza francia nyelven

SZ. TÓTH GYULA

kutató-fejlesztő tanár, Budapest (†2023)

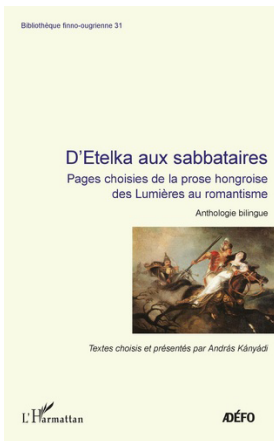
Two French anthologies of Hungarian prose: from Etelka to the Szekler Sabbatarians. A bilingual anthology from the Enlightenment to late Romanticism. Hungarian myths. Mythological criticism essays.

Keywords: *Hungarian prose in French*

Két francia antológia a magyar prózából: *Etelkától a szombatosokig*. Kétnyelvű antológia a felvilágosodástól a kései romantikáig. *Magyaros mítoszok*. Mítoszkritikai esszék

Kulcsszavak: *magyar próza franciául*

1. *Etelkától a szombatosokig* – D'ETELKA AUX SABBATAIRES

Pages choisies de la prose hongroise des Lumières au romantisme

Anthologie bilingue. Textes choisis et présentés par András Kányádi.

(Collection: Bibliothèque finno-ougrienne)

Felhívó a cím: *Etelkától a szombatosokig*. Kétnyelvű antológia, válogatás a magyar próza darabjaiból a felvilágosodástól a kései romantikáig, 1788-tól (Dugonics András: *Etelka*) 1859-ig (Kemény Zsigmond: *A rajongók*). A kötet az Inalco (Institut National des langues et civilisations orientales), a franciaországi hungarológia központ hallgatóinak közreműködésével készült, alkotó szerkesztő Kányádi András docens, az Egyetem magyar irodalom tanára.

A könyv a L'Harmattan Kiadó gondozásában jelent meg Párizsban, 2021 decemberében (276 old.). Válogatta és az előszót írta Kányádi András. Következik ismertetője, francia indítással, majd bővebben magyarul....

Cette anthologie bilingue propose un aperçu de la prose hongroise, des Lumières au romantisme tardif, à partir d'Etelka, le premier roman hongrois original, écrit par András Dugonics (1788), jusqu'à la publication des Zélateurs de Zsigmond Kemény (1859), roman au centre duquel se trouvent les

sabbataires, une secte protestante dont le mode de vie suit les préceptes de la religion juive.

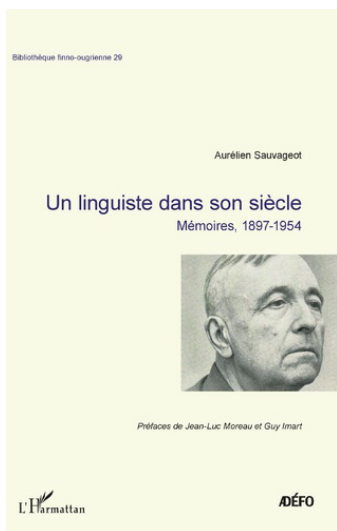
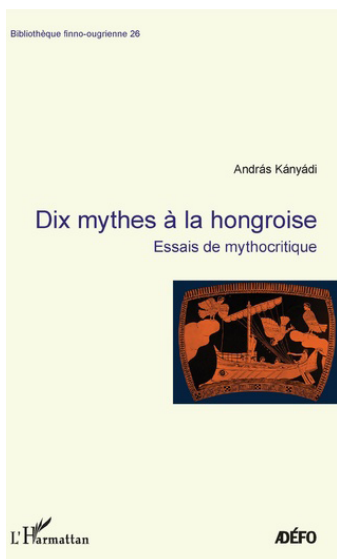
Ez a kétnyelvű antológia betekintést kínál, a felvilágosodástól a kései romantikáig vonuló magyar prózába, az *Etelka* című első magyar regénytől, amelyet Dugonics András írt 1788-ban egészen Kemény Zsigmond 1859-es keltezésű kiadványáig, a *Rajongók* című regényig, amelynek középpontjában a szombatosok állnak, akiknek életmódja követi a zsidó felekezet vallási előírásait. A rövid szemelvényekből álló fordítások az Inalco hallgatóinak munkája. A kötet a magyar irodalom II. József abszolutizmusától I. Ferenc József neoabszolutizmusáig húzódó időszakának eseménytörténetét vázolja fel. A bemutatott huszonhat szerző között nemcsak a legjobb magyar regényírókat (Eötvös, Jókai, Kemény) és a magyar költészet nagy alakjainak rejtett arculatát találjuk meg (Arany, Csokonai, Vörösmarty), hanem több olyan, az adott kor jegyzett íróit is, akik felkeltették az olvasók érdeklődését is (Fáy, Jósika, Kisfaludy), vagy a kevésbé ismerteket (Gaal, Ney, Székér) és olyanokat is, akiket alaptalanul elfeledtek (Csató, Kuthy, Vajda). A műfajok változatosságára és a szövegek minőségére helyezve a hangsúlyt, előnybe részesítettük a fikciós és az önfikciós műveket, ahonnet sajnálatosan, de talán megbocsáthatóan hiányoznak néhányan (Széchenyi, Kossuth, Wesselényi). Ez a könyv fontos hiányt pótol a közép-európai térség jelentősebb irodalmának közvetítésében, amelynek a XX. századot megelőző elbeszélőmód gazdagsága még kevésbé ismert a francia olvasók előtt. Ezen kívül a szándékunk a jövő fordítóinak bátorítása, hogy minél jobban megérthessék az irodalmi nyelv változását.

Kányádi András bibliográfiájából: il est maître de conférences en littérature hongroise à l'Inalco. Il a dirigé plusieurs volumes collectifs, dont *Péter Esterházy et le postmodernisme* (Petra, 2020). Textes traduits par les étudiants de hongrois de l'Inalco: Julia Bavouzet, Elena Bernard, Laurent Dedryvère, Roxána Giba, François Giraud, Jeanne Eveno, Bálint Liberman, Jean-Pierre Liotard-Vogt, Fanny Normand, Noé N'Semi, Ophélie Paris, Oliver Pfau, Yves Sansonnens, Philippe Stollsteiner, Gabrielle Watrin, Sara Weissmann. Et il est auteur de *Dix mythes à la hongroise* (L'Harmattan, 2017). Ez utóbbi kiadvány megérdemel rövid ismertetést.

2. DIX MYTHES À LA HONGROISE. Essais de mythocritique (214 old.)

Magyaros mítoszok. Mítoszkritikai esszé

A szimbolikus jelentések hordozói, az irodalmi mítoszok szüntelenül elárasztják a képzeletet. Ez a könyv válogatás a magyar irodalomban visszatérően jelentkező, öt évszázadon át vonuló és állandó felidézést kívánó tíz mitikus alakról. Megtaláljuk a dekadens Néró gyenge művészi kísérleteit, a

Nagy Alföldön leledző Minótauroszt szörnyűséges retorikáját vagy a budapesti Városligetben tanyázó vámpírok ténykedését. És egyúttal jó alkalom, hogy újra felfedezzük a magyar irodalom nagy tollforgatóit, mint Babits, Márai, Esterházy, Nádas vagy Krasznahorkai.

A fordítás kapcsán kis megjegyzés kívánczik. A fordítás, mint tudjuk, „lehetetlen vállalkozás” – kötöttség és szabadság egyszerre. Hogyan lehet átmenteni egy-egy mű értékeit? „Bajosán”. De a fordítás, Szegedy-Maszák Mihály szerint, „a leglehetőlenebb lehetőség”. Például Kemény Zsigmond regényének címe franciául lehetne: fanatiques, enthousiastes, passionnés, exaltés, fervents, zélés. A választott francia verzióknak ilyen értelme is lehet: Vakbuzgók. Sajátos értelmezés, jellemzés, érdekes hangulat, a mű értékeinek átmentésével. Mindez átgondolandó adalékot szolgáltat a magyar irodalomtörténet művelői számára. Segíthet bizonyos beidegződésektől, ítési sablonoktól megszabadítani.

Az Inalco intézménye egyetem, fontos szerepet játszik a közép- és kelet-európai irodalom terjesztésében. Működését érdemes megismerni, az interneten széles tájékoztatás olvasható a különböző tevékenységekről. Kutatás, tanítás, konferenciák, publikációik között magyar finnugor nyelvészek írásai is feltűnnek, mint Pusztay János, Pomozi Péter. Fontos feladatokat látnak el, nagy lehetőség és alkalom, hogy a nyugati közönség, a franciák nemcsak a politikai hírcsatornákon jutnak információkhoz, hanem találkozhatnak a magyar irodalom-

mal, és ezen keresztül a magyar történelemmel. Így nagyobb tér nyílik a magyar kultúra valós értékeinek megismerésére. A kutatáshoz jó lehetőséget és anyagot kínál a **Finnugor könyvtár**, a franciaországi finnugor könyvtár alapítója Aurélien Sauvageot (1897-1988). Megtalálható Sauvageot bibliográfi-

ájának jelentősebb részét tartalmazó jegyzék. A könyvtár különböző tárgyú köteteket jelentet meg, amelyek érintik a magyar, a finn és az észti területeket. A gyűjtemény néhány darabja, illetve témája a fentebb már említetteken kívül: A finn zene története, Az udmurokról, a Marikról, Ázsiaiak Magyarországon, Az észti költészet és Baudelaire, Két szibériai őslakos költő, Az uráli nyelvekről és természetesen Századának nyelvésze: Aurélien Sauvageot.

Az Inalco működésének megismerésére kiváló alkalmat kínálnak Kányádi András megjelent munkái és a tizennyolc darabból álló könyvtári kollekció. A következetes és alapos kultúráközvetítés jó példa franciásoknak, nyelvet tanulóknak és tanítóknak. És nagyszerű terepmunka nemcsak franciás irodalomtörténészeknek.